

La fantàstica aventura humana de Carles Fontserè

De Barcelona a Porqueres, passant per París, Mèxic i Nova York

«Tot plegat, una fantàstica aventura humana que no canviaria per res del món». Aquest podria ser el perfecte resum del pas de Carles Fontserè i Carrió entre nosaltres, tal com ell mateix el deixà escrit a la *Revista de Girona*, número 116, en la sèrie «Els altres gironins».

JOSEP VÍCTOR GAY > TEXT

Es fa difícil situar aquest personatge en una tècnica artística o creativa concreta: cartellista, escenògraf, dibuixant, pintor, gravador, fotògraf, escriptor... possiblement el seu temps vital exacte seria el renaixement. Però Fontserè va néixer fa exactament un segle.

El fill rebel d'una família burgesa

Tot apuntava que el jove Carles seguiria la petja d'una família benestant de l'Eixample barceloní. Alumne dels jesuïtes del carrer Casp, deixa el batxillerat als 15 anys i treballa d'aprenent d'escenògraf. Els seus primers dibuixos apareixen al diari *El Correo Catalán* i en altres publicacions d'inspiració carlina o «tradicionalista».

Té 20 anys quan esclata la Guerra Civil, i des del Sindicat de Dibuixants pinta el primer cartell que s'enganxà pels carrers en suport als demòcrates.

Un any després serà mobilitzat i s'incorpora a les Brigades Internacionals. Seguirà pintant murals, gravats i escriu en butlletins, fins que, dissoltes les BI, passa com a dibuixant a l'Estat Major de la DECA (antiaeris).

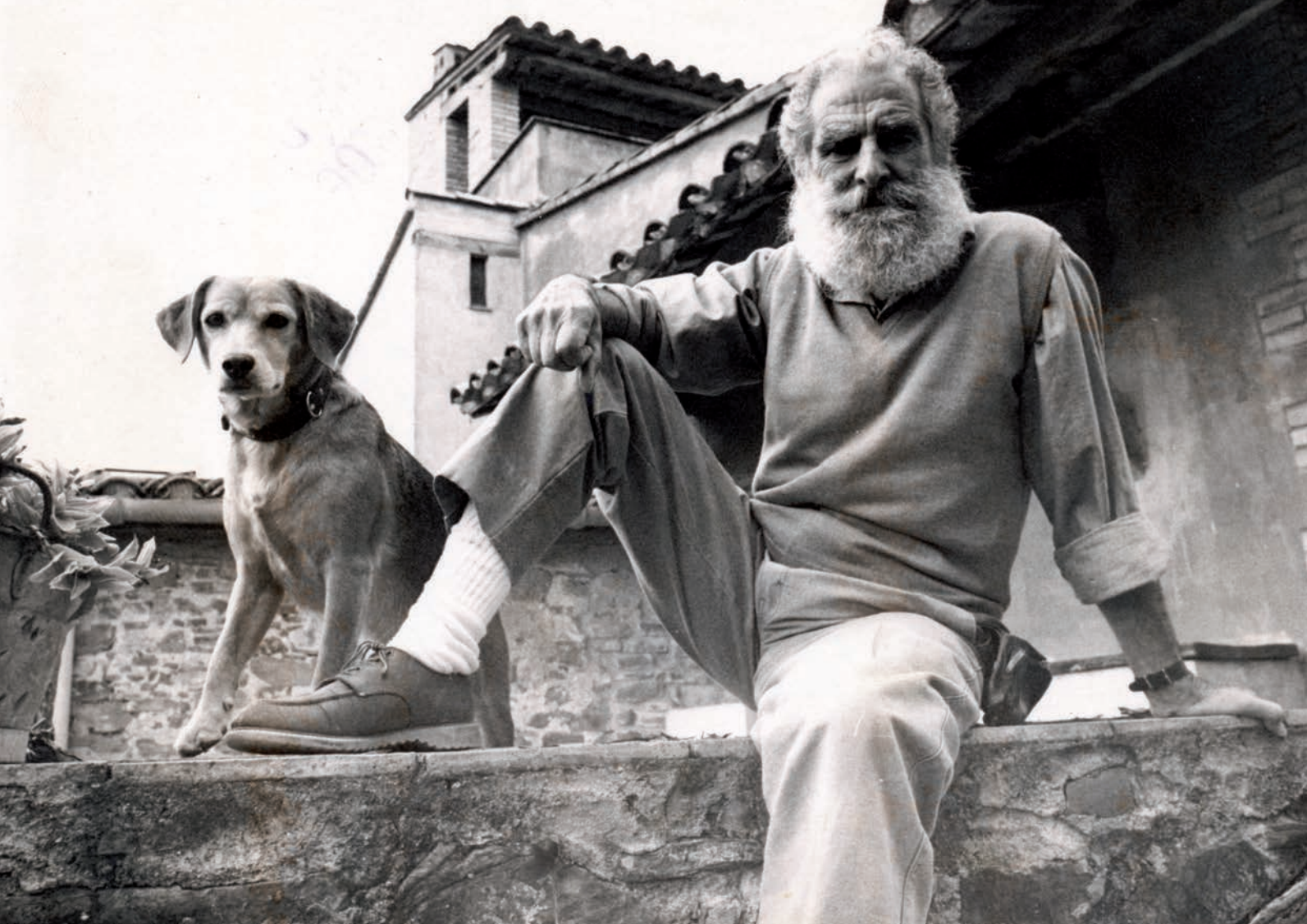
La Retirada (hivern de 1938-1939) el troba en terres gironines. «Tenia temps d'arribar-me a la litografia de Girona, que, si la memòria no em falla, era a l'actual ronda de Ferran Puig». Era el 25 de gener de 1939. Fontserè seguirà camí vers la frontera. De Palau-sacosta, on era la seva unitat, a Figueres, on, co-

Té 20 anys quan esclata la Guerra Civil, i des del Sindicat de Dibuixants pinta el primer cartell que s'enganxà pels carrers en suport als demòcrates

<< Carles Fontserè va dissenyar el seu famós cartell «Libertat!» el 1936, quan tenia 20 anys.

mandat per Jaume Miravittles, va «enllestir un periòdic mural per col·locar a la Rambla». El 4 de febrer ja és a Darnius, l'endemà arriba a Agullana —«de tradicional activitat contrabandista», escriurà— i serà també un dels acollits al mas Perxés. Passa a França pel coll de Lli (748 m) amb el gruix dels polítics catalans. Era el diumenge 5 de febrer.

PERE DURAN (1988)

Un llarg exili

Carles Fontserè iniciava una llarga etapa vital com a «exiliat de tercera». Pas breu pel camp de concentració del Haras, a Perpinyà, però en cap moment interromp la seva activitat creativa: dibuixa, pinta més murals, decorats... Alterna aquesta activitat amb feines esporàdiques. Torna al camp de Sant Cebrià, fins que s'escapa a París, on el sorprèn l'ocupació alemanya.

S'inicia a la litografia original sobre pedra, a tiratge limitat, i que edita Rafael Tasis. Il·lustra llibres de bibliòfil: *La fi del món a Girona*, de Joaquim Ruyra, com recordarà, passats els anys, també a la *Revista de Girona*, al número 136, en el dossier dedicat a l'escriptor gironí. Reconeix que, en llegir l'obra, «em va copsar la tragèdia dels que confessaven llurs pecats en veu alta», i també «la punyent descripció de la processó que desemboca a la plaça de la catedral».

Aquell exili a París es perllongarà en deu anys d'intensa activitat, fins

<< *Carles Fontserè i Carrió*
(Barcelona, 1916 - Girona, 2007).

que un dia, el popular Mario Moreno «Cantinflas», que és a la capital francesa amb un espectacle de revista, contracta Fontserè com a escenògraf. L'acompanyarà a Mèxic. Abans de retornar a França fa una primera i activa estada artística a Nova York.

L'any 1950 és cabdal en la vida de Carles Fontserè: el 25 de novembre es casa amb Terry Broch. La núvia ens en dona detalls en aquestes pàgines.

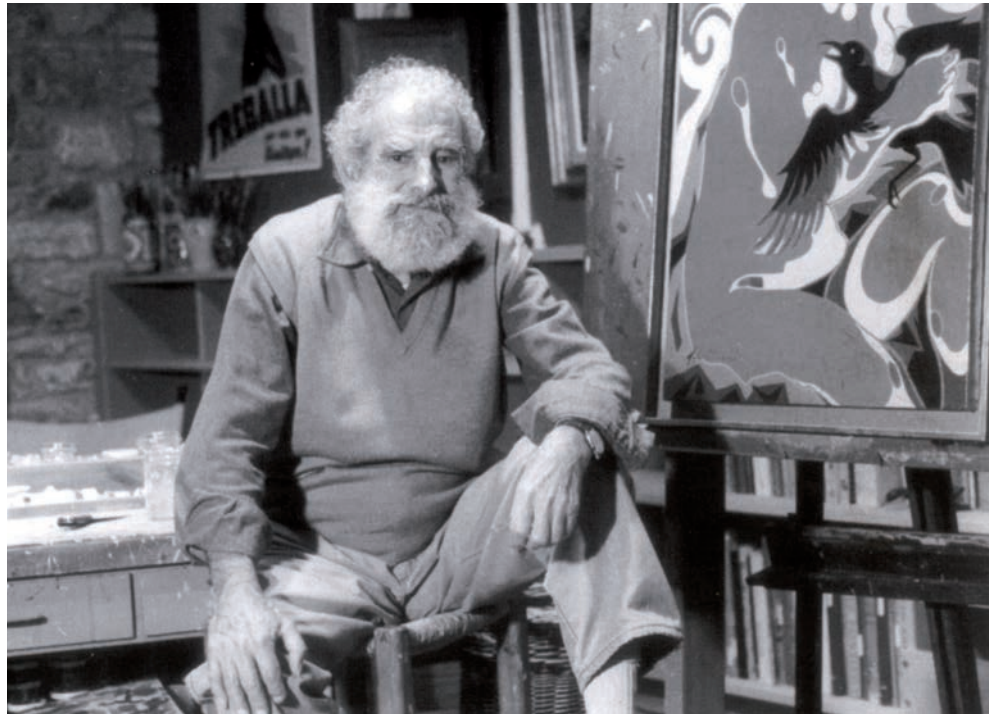
El 4 de febrer ja és a Darnius, l'endemà arriba a Agullana i serà també un dels acollits al mas Perxés. Passa a França pel coll de Lli (748 m) amb el gruix dels polítics catalans

L'enyor de Catalunya i el retorn

«En tot temps m'ha agradat viure ambientat d'acord amb les circumstàncies del meu moment», escriu a la *Revista de Girona*. Ho fa a París, amb la Terry, però com deia el mestre Josep Pla, «el català és animal que s'enyora». La parella es planteja tornar a Catalunya, malgrat que el règim franquista sembla prou consolidat.

A les acaballes dels anys cinquanta adquireixen un «tossal boscat» a Porqueres, en un punt que domina l'estany banyolí, des d'on s'albira el Canigó, el Bassegoda, el Mont, l'Albera, el cap Norfeu i les Medes. La propietat inclou dos barracots enrunats que cal refer.

Serà una tasca llarga: «Tenim moltes ganes d'obrir les portes i les finestres de can Tista... Diuen que Déu guia els homes per viaranyos imprevisibles. A nosaltres el camí que ens porta a Porqueres sembla —per ara— que fa moltes zigzagues, però no desesperem d'arribar-hi i retrobar els bons amics de Girona»,

PILAR AMERICH

<< A l'esquerra, casament de Carles Fontserè i Terry Broch (25-11-1950) a la dreta de la imatge, amb Josep Fontbernat com a testimoni. A la dreta, Fontserè al seu taller.

escriu a l'autor d'aquestes ratlles, el maig de 1968, des de Nova York. El febrer de 1969 en diu: «Les obres de can Tista ja estan quasi acabades... Encara falten, però, unes reformes a Montguix... on tenim els tallers i el despatx». La carta està datada a Los Angeles, on Fontserè treballa per a una productora de cinema. I, el 1973, el retorn: «Venim per una llarga temporada i, encara que plugi o nevi, o faci molta calor, ens hem de veure».

Les raons de la seva vinguda definitiva i d'escollir aquell bonic indret de Porqueres queden descrites així a la *Revista de Girona*: «El motor fonamental del nostre trasllat a aquesta comarca gironina no és tant de caràcter negatiu en relació amb les formes de vida de la ciutat com el fet positiu de viure una quarta "joventut" d'activitat i treball, en harmonia ecològica amb el curs natural de l'any. El trastam, les pintures, els objectes i els llibres que m'envoltaren en els apartaments de Nova York ara continuen enviant-me en el reclòs fascinant d'aquestes barraques, a l'esguard del Mont i el Canigó».

A casa, vida d'artista

Després del seu retorn, els gironins descobreixen la creativitat de Carles

Fontserè: exposició a l'Agrupació Fotogràfica de Girona, de pintura a les galeries Sant Jordi de Girona i Sant Lluç d'Olot, amb la sèrie «Cases catalanes vora el mar».

A l'inici de la dècada dels vuitanta promou les mostres «Nova York vista i viscuda», «Dalí, fotogràf» i «Dalí i els seus fotogràfs», fruit de la llarga col·laboració amb l'artista de Figueres quan aquest residia a Nova York. «Dalí ha aprofitat el seu fabulós prestigi per promocionar Gaudí i la Costa Brava en una època en què ni l'un ni l'altre semblaven en camí de preveure el reconeixement internacional que després han

assolit», escriu Fontserè en el número 68 de la *Revista de Girona*, dedicat a l'artista empordanès. Terry Broch també col·laborava amb Dalí com a intèrpret. Seguiran mostres fotogràfiques sobre ciutats europees: París, Roma i Londres, i que "la Caixa" porta a Girona. En el Museu d'Història de la Ciutat es veu l'exposició «Nova York 1926-1990, un retrat gràfic de Carles Fontserè». També presenta obra pictòrica a la Casa de Cultura.

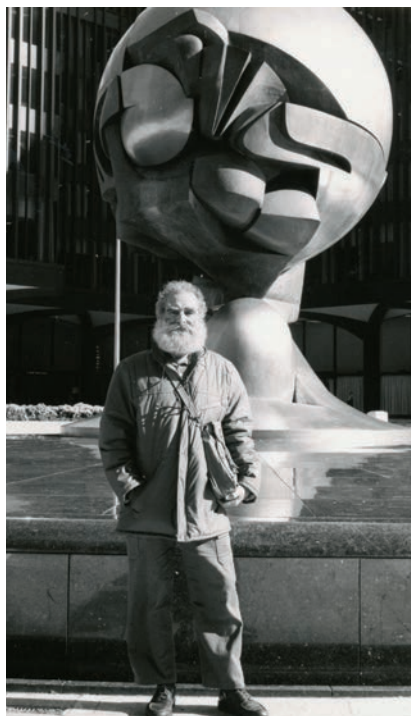
En la dècada següent, el Museu d'Art de Girona adquireix obra de Fontserè i l'exposa, i el 1996 al palau de la Diputació es mostra la sèrie fotogràfica «Metròpolis», amb una conferència de l'autor. També és convidat a la biennial Olot Fotografia.

El 1985 havia rebut la Creu de Sant Jordi: «Tal volta per a alguns arribi un xic vers el final, quan ja s'està a les acaballes. Però també és una satisfacció. No ens enganyem», declara al *Diari de Girona*.

S'inicia a la litografia original sobre pedra, a tiratge limitat, i que edita Rafel Tasis. Il·lustra llibres de bibliòfil, entre els quals *La fi del món a Girona*, de Joaquim Ruyra

Unes memòries diferents i incòmodes

L'any 1995 es publica el primer volum del relat vital de Carles Fontserè: *Memòries d'un cartellista català (1931-1939)*, editat per Pòrtic.

<< *A l'esquerra, Carles Fontserè al World Trade Center de Nova York, 1990. A la dreta, can Tista, a Porqueres.*

L'obra ofereix una visió diferent i possiblement més autèntica de la vida social i política del nostre país, des de la proclamació de la Segona República fins al final de la Guerra Civil. «He intentat restar fidel als fets que pertanyen al terreny de la realitat de la "petita història", sense la qual no existiria la gran», escriu en el prefaci.

El 1999 apareix el segon volum, *Memòries d'un exiliat de tercera*, que provoca un notable enrenou entre els polítics del país, ja que s'hi desmitifiquen persones i actituds que fins aleshores semblaven intocables. Sis anys després veu la llum *París, Mèxic, Nova York. Memòria 1945-1951*, i anuncia un quart volum...

El viatge s'acaba

La Demarcació de Girona del Col·legi de Periodistes de Catalunya atorga a Fontserè el premi Mosca del Jurat, «per la seva trajectòria personal i professional». Dos anys després serà nomenat col·legiat d'honor, i a la seu gironina del Col·legi es presenta una mostra de l'activitat periodística del guardonat.

Si l'activitat creativa del personatge s'inicia com a cartellista, ja entre nosaltres la seguirà. Realitza els pòsters

de la 80 Volta Ciclista a Catalunya, de l'Ateneu Enciclopèdic Popular, del Teatro de la Zarzuela de Madrid, el del cinquantenari de la mort de García Lorca, de l'homenatge a Joan Corominas, per al Casal Independentista de Banyoles...

En plantejar-se el retorn dels «papers de Salamanca», Fontserè s'impliça en la campanya per aconseguir recuperar-los, ja que també hi havia part de la seva obra i documents personals. Continua molt actiu: participa en programes de TV, en cicles de conferències a Catalunya, al Regne Unit, Itàlia i els Estats Units.

El mes de setembre de 2006 pateix una caiguda a casa seva. El 7 de gener de 2007, ja convalescent, una infecció

Aquell exili a París es perllongarà durant deu anys d'intensa activitat, fins que un dia el popular Mario Moreno «Cantinflas», contracta Fontserè com a escenògraf

li provoca una septicèmia que no pot superar. Mor a l'hospital Josep Trueta.

«Se'ns ha mort, doncs, Carles Fontserè, que semblava etern», escriu Arturo San Agustín a *El Periódico*. Aquells dies, una exposició de fotografies de Fontserè es mostrava en una sala de la plaça de Catalunya de Barcelona.

Les seves cendres reposen en el bosc de l'entorn de casa seva a Porqueres. La biblioteca d'aquesta localitat del Pla de l'Estany porta el seu nom.

Ni Carles Fontserè ni Terry Broch no són presents físicament a Can Tista i Montguix. Però allà tot segueix igual. Els tallers l'esperen, la taula de treball amb els papers perfectament en ordre, els llibres arreglats, i fins l'esbós d'aquell quart volum de les memòries. No, en Carles, malgrat tenir cent anys, és amb nosaltres, d'acord amb el títol d'aquell article a la *Revista de Girona*: «Continuïtat en escenografies diferents».

En el centenari del naixement de Carles Fontserè, calia fer-ne memòria, almenys per part de qui ell considerava, en la dedicatòria de les seves memòries, «amic d'anys i panys!».

Josep Víctor Gay
és periodista.